

Професор др Андреј Митровић

(Крагујевац, 17. април 1937 – Београд, 25. август 2013)

Шта на овоме месту рећи о Андреју Митровићу, човеку који је проживео један живот, богат, динамичан, обележен огромном стваралачком енергијом, расипаном немилице у науци, педагошком раду, на јавној сцени, у дружењима са колегама, пријатељима и студентима – шта издвојити, о чему говорити... Можда, говорити о потпуној, дубокој посвећености научном и педагошком раду – од његових првих, почетничких корака до оног тренутка када је, принуђен болешћу, морао да се повуче. Он, без сумње, спада међу ретке српске историчаре који су успели да, захваљујући своме истраживачком напору, високом квалитету и значају постигнутих резултата, изборе високо место у друштву оних делатника струке који су обележили европску историографију у неколико последњих деценија.

Једном је приликом написао, да је „...изабрао да о историјским појавама говори показујући их у крајњем реду као питање људи... да историје доиста нема без људи, а да људи у историји никако нису апстрактни него јединке... најтешње везане за своје време“. Ово јасно препознавање и поштовање људске димензије као суштинског, стожерног принципа у његовом научном, педагошком и јавном деловању било је и остало препознатљиво од његових првих, почетничких корака у науци до данас. Овај хуманистички кредо прожимао је и све оно друго чиме се Андреј Митровић бавио.

Неизбежна је тврдња, да је његова богата, разноврсна, ауторски тако особена делатност, била испреплетена са свим другим видовима живота. Бављење историјом било је потпуна, страсна посвећеност, науци, истраживању, сталном, критичком преиспитивању резултата. Андреј Митровић, такође, ову своју страну професионалних и личних интересовања није одвајао од рада са студентима, током четрдесет две године, колико је провео као асистент, доцент и професор на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду. Његов рад са студентима и докторандима био је, за сваког од њих, једно од најдрагоценијих искустава стечених током студија, због пажње и поштовања које је им је указивао, несебичности у дељењу свог огромног знања и резултата које су многи постигли захваљујући таквој сарадњи.

Био је уредник историјских едиција, члан уређивачког одбора Историје српског народа и уредник 6. књиге. Уређивао је „Историјски гласник“, члан редакције „Österreichischen Osthefte“, и научног савета „Jahrbuch für Geschichte und Kultur Südosteuropas“, био је члан Удружења књижевника. Октобарску награду града Београда добио је 1975, Хердерову награду за допринос у историографији добио је 2001, а Медаљу Константина Јиречека Друштва за Југоисточну Европу добио је 2004. године. Био је дописни члан САНУ од 1988, а од 2006. дописни члан Црногорске академије наука и умјетности.

Андреј Митровић своје трагање за новим темама, просторима истраживања и методолошким изазовима, није прекидао ни у времену највеће друштвене и политичке кризе; године 1994, на његову иницијативу покренут је „Годишњак за друштвену историју“ а 1998. године основано је *Удружење за друштвену историју*. Тиме је, на још један начин, задужио све своје бивше студенте и сараднике, али и многе друге који су током протекле две деценије постали сарадници „Годишњака“ и *Удружења*.

О резултатима педагошког рада Андреја Митровића сведочи и неколико десетина докторских и магистарских дисертација одбрањених под његовим менторством. Поделити огромно знање и истраживачко искуство, али и научне дилеме, креативно се спорити, стално трагајући за суштином процеса и појава, изграђујући критички и методолошки инструментариј за њихово аналитичко разумевање – и поштовати туђе ставове – особине су које су морали да запазе

и цене сви они који су били његови студенти или други бројни саговорници. О томе могу да посведоче и бројни учесници на *Округлом столу*, неформалној „школи историје“ коју је водио од средине седамдесетих до деведесетих година, која је била јединствено искуство за све који су на њему учествовали. Захваљујући Андреју Митровићу, његовом професионалном и личном угледу у земљи и иностранству и пријатељству са широким кругом историчара, учесници *Округлог стола* могли су да у учионицама Одељења за историју Филозофског факултета виде, чују и воде дуге и увек живе расправе са многим познатим именима европске и светске историографије.

И овлашни поглед на бројем објављених радова изузетно богату, тематски широку и разноврсну библиографију професора Андреја Митровића, сваког ко жели да стекне представу о његовим научним, стручним, и уопште, интелектуалним интересовањима, ставља пред тежак задатак; бројем, затим обимом, сложености и разноврсношћу. Објавио је 25 монографија, преко 400 чланака, краћих студија, есеја, критика.

Обимну синтезу о европској историји међуратног периода *Време нетрпељивих* објавио је 1974. године, пруживши једну богату слику европског међуратног политичког и интелектуалног пејзажа, која је по свежини решења и прецизности анализе остала изузетно актуелна, о чему говоре и нова издања ове његове књиге.

Године 1981. објавио је монографију *Продор на Балкан. Србија у плановима Аустро-Угарске и Немачке 1908–1918.* – дело важно за разумевање ратних циљева две централно-европске царевине на Балкану. Истом сегменту припада монографија *Србија у Првом светском рату*. Превод на енглески језик ове монографије кључне за разумевање историје српске државе и народа у Првом светском рату (*Serbia's Great War 1914–1918*), објављен је у Великој Британији 2007, и одмах постао незаобилазна референца за све озбиљне истраживаче. Писао је о односу уметности политике и идеологије, теорији историје, економској историји, био је суверени познавалац европске политичке историје, објавио је бројне текстове о књижевности, филму, ликовним уметностима и њиховој инструментализацији и тумачењима у променљивим политичким и идеолошким контекстима 20. века. Био је аутор запажене телевизијске серије о европској уметности, огледао се успешно и као водитељ „Кино ока“ уносећи у разговоре о филму и историји поред научности и велико познавање филмске и других уметности и интелектуалну ширину.

Високи захтеви које је себи постављао и увек примењивао у науци, важили су за његово бављење својим временом, чијим се изазовима супротстављао својом научничком креативношћу и педагошким радом и интелектуалним интегритетом на јавној сцени. Андреј Митровић је, дубоко свестан понора политичке, друштвене и интелектуалне кризе која се пред југословенским и српским

друштвом отварао, писао упозоравајући почетком деведесетих и о опасностима садржаним у „насиљу садашњости над прошлошћу“, указујући на „три беспућа у историју“ којима ово насиље води (да „прошлост треба заборавити; да се прошлост може и мора поништити; да „селективним приступом... се посредством идеологизоване свести у прошлости учврстити или омогућити неки савремени интерес“, због чега се „бирају и мењају...слажу и повезују, најзад позитивно и негативно (од величања до каљања) цене садржаји прошлости“).

Ова упозорења, уз многа друга у његовим текстовима и изјавама, показало се, била су тачна дијагноза једног друштвено-историјског патолошког стања, које ће метастазирати током 1990-тих, укључујући и манипулације историјском свешћу, злоупотребама историје, покушајима њеног негирања или „брисања“, уз ширење простора за бујање њених паразитских параисторијских, лажно научних изданака.

Због свега овога је, с разлогом, заслужио дубоко поштовање својих савременика у Србији, у свим земља бившег југословенског простора, у иностранству, као и многобројних његових бивших студената, докторанада и свих оних који су били у прилици да се упознају са његовим огромним делом али и са њим као срдчним, гостољубивим човеком и пријатељем. Одлазак са животне сцене Андреја Митровића оставља дубоку празнину у нашем ионако осиромашеном и изнуреном научном и културном животу. Оно што остаје као трајна порука и његов велики дар свима нама, јесте велико дело, незаобилазно за познавање историје Србије, Југославије, Балкана и Европе у 20. веку.

Његова пожртвована супруга Љубинка Трговчевић, породица, али и бројни пријатељи, студенти, колеге чуваће сећање на Андреја Митровића, историчара, професора и драгог пријатеља.

Милан Ристовић